

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ'.

✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ, 16 ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΡΙΟΥ 1911 ✱

ΑΡΙΘΜΟΣ 419

“Ενας λαός υψώνεται ἅμα δείξη πῶς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ”

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Βόρνας καράκου κακὸν δὲν κάνει. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ. Ἀγλωγ.
- ΓΕΙΘΝΑΣ. Ὁ Ἀδάξος μας.
- Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Κριτικὰς ζουγραφίαι. Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλιά (τελὸς).
- Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ. Ἡ ἄμορφη σοφία κατὰ τὸ Ἀγγλικὸν τῆς Vernon Lee.
- ΓΙΩΡΓΗΣ ΦΤΕΡΗΣ. Τῆς ἄμορφης τὸ στοίχημα.
- ΨΥΧΑΡΗΣ. Ὁ Ἀρχιμαντρίτης.
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ.

Ο ΑΡΧΙΜΑΝΤΡΙΤΗΣ

Ἀφιερῶνεται
τοῦ ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ

Ἐἴμουμε ξεβιωμένους, ὅταν ἔφτασα στὸ μικροῦ-
τακο τὸ χωριὸ ποὺ λέγεται Φιλώτι. Ἐρχόμουμε ἀπὸ
τὴ Χώρα τῆς Ἀξίας. Εἶχα περάσει ἀπὸ κορφοῦλες
καὶ κορφοῦλες, ἀπὸ ἀμπέλια πλαγιαστά, ποὺ τὰ
φύτεψανε στὶς πλαγιές, γιὰ νὰ τὰ καίη πιὸ σίγουρα
ὁ ἥλιος. Γι' ἀμπέλια, πολὺ φρόνιμο. Γι' ἄθροισμα, ἔ-
δρισκα πῶς ἀνέβαινε μὲ τὸ παραπάνω καὶ πῶς τὸ
λοσπύρι καταντούσε ἀδάσταχτο. Λοιπὸν εἴμουμε σὰν
κατσουφιασμένοι. Καὶ μολατάρτα κάποια χαρὰ στὸ
στήθος μου γελοῦσε μὲ συνέπαιρνε ἡ δόξα τῆς
Ἑλλάδας.

Τὶ μαγεφτικὰ ποὺ τὸ τραγούδησε ὁ Ῥασίνας
ἐκεῖνος:

Ariane, ma sœur, de quel amour blessée,
Vous mourûts aux bords où vous fûtes laissée !

Νά τος ὁ περίφημος ὄχτος ἀφτὸς εἶτανε — εἴ-
μουμε τώρα καὶ γὼ ἐκεῖ — λιγάκι μακριά, τὸ μολο-
γῶ, ἀπὸ τὰ κορφοῦλα τὸ ἴδιο, ἀφοῦ βρισκόμουμε τό-
τες στὸν κάμπο τὸν ἀπέραντο ποὺ ξαπλωνότανε στὸ
κέντρο περίπου τοῦ νησιοῦ, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ ποὺ
μοιάζανε γύρω γύρω σὰν ἀμφιθέατρο· κάμπος μὲ
χίλιες ἀνωμαλίες, μὲ βουνοράκια, μὲ εἰδῶνε εἰδῶνε
ὑψώματα ποὺ ἀπὸ πάνω τους δὲν μπορούσες πάντα
νὰ ξανοίξης τὴ θάλασσα. Μὰ τί πείραζε; Ἡ Ἑλ-

λάδα ποτέ τῆς δὲν πάθει νὰ εἶναι ὁ τόπος ὅπου ἀ-
νάμνησες μεγάλες ἀπὸ παντοῦ τὲ χαίρετοῦνε. ὅπου
ἀντιλαλοῦνε στάφτιά σου ὠρατὰ ὀνόματα ξακουστά.
Ἡ ἔθουσιασμός μου ὄρια πικρὰ δὲν εἶχε, διόφαιδροι
λογισμοί, ἐλπίδες χρυσόφτερες κορυφώνανε τὰ ὄνει-
ρά μου τάνεθόζανε ὅσο ἀψηλὰ ἓνα ὄνειρο μπορεῖ
νὰ φτάσῃ. Μὲ ἀνάδανε μὲ τὸ παράδειγμά τους οἱ
προγόνου. Ἄχ! ἀφτοὶ σταθήκανε οἱ μόνου κι ἀλη-
θινὸι Ῥωμοὶ! Τὸ φιλότιμο τοῦς πύρωνα, θέλανε νὰ
φουμιστοῦνε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἀθρώπους, κ'
Ἑλληνας ἀπὸ τότες δὲν ὑπάρχει ποὺ σταπέδαθὰ του
νὰ μὴν τρέμη πάντα ὁ πόθος νὰ κάμῃ πιὸ πολὺ
ἀπὸ τὸ γείτονά του. Ὁ Ἑλληνας τὴν ἔχει τὴ δόξα,
τὴν πείνα τὴν ἔχει νὰ διακριθῇ κοντὰ σ' ἓναν ἄλ-
λωνε, νὰ τὸν ξεπεράσῃ. Καὶ μένα τώρα δὲν ξέρω
τί λαχτάρεις μὲ ἐρχόντανε νὰ φανῶ. Τὸ φερνε ὁ τό-
πος νὰ συναρπάξῃ ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς δόξας, ἔ-
βλεπες τὸν ὀρίζοντα μπροστά σου νὰ φαρδαίνῃ,
γενναίες φιλοδοξίες γεννιόντανε στὴν καρδιά σου.

Φιλοδοξίες πυρκαγιὰ δὲ μοιάζει νάναποδογυρίζανε
τὸ μικρὸ μας τὸ Φιλώτι, ὅσο καμωρομένα κι ἂν ἔ-
πιανε τὴ μέση μιὰς πλαγιᾶς τῆς θεόρατης λεκά-
νης, ποὺ ἀποτελοῦσανε γύρω γύρω τὰ βουνὰ τῆς
Τραγαίας. Λογάριαζε τὸ Φιλώτι λίγα σπιτὰ καὶ
σοφὰ ἀμπέλια. Τοῦς κάταικος, γιὰ μισὴ ὥρα, τοῦς
εἶχα διεῖ βλοῦς, ἀπὸ τὸν πρῶτο στὸ στερνόνε, κι ὄλοι
τοῦς ἀμπελάρηδες. ἴσια ἴσια, ὅταν ἔφτασα, λείπα-
νε ὄλοι στὸν τρύγο.

Εἶχα κατεβῆ σ' ἓνα σπιτάκι, πιὸ σωστὰ σὲ μιὰ
σάλα ποὺ μόνη τῆς σοῦ εἶτανε ἀφτὴ ἀλάκαιρο σπι-
τι, κρεββατοκάμαρα, τραπεζαρία, σαλόνι — καὶ σπου-
δαστήριο, ἐπειδὴ μόλις πάτησα καὶ μὲν χτυπήσανε
τὸ μάτι μερικὰ βιβλία στοιθασμένα ἢ μιὰ σειρά στὴν
ἄλλη ἀπάνω, σὰ βάρφα ἐταξέρας, στὸ σκινοῦτὸ ξι-
χειλο ποὺ εἶχε στὴ βάση τοῦ παραθύριου. Κολλητὰ
στὸ παραθύρι, ἓνα τραπεζάκι ἀπὸ ἄσπρο ἄβαφο ξύ-
λο, καὶ στὸ τραπεζάκι σκορπισμένα κάμποσα χαρ-
τιά. Ὁ νοικοκύρης, ὁ κ. Κώσταρης, ποὺ τοῦ εἴμου-
νε συστημένος, θὰ εἶχε πιθανὸ δουλειὰ σταμπέλια
του, ἐπειδὴ χρειάστηκε νὰ πτεῖλουμε ἕξω νὰ τὸν
φρονάξουμε, κ' ἔτσι μπόρεσα νὰ ξετάσω ἀνεμπόδιστα
τὴ βιβλιοθήκη. Ἀπόρησα τόντις μὲ πεντέξῃ τίτλους,
ἄχαρνα μ' ἓναν Βορρ, **Συγκριτικὴ Γραμματικὴ**
τῶν Ἰνδο-εβρωπαϊκῶ γλωσσῶνε, στὴ γαλλικὴ
μετάφραση τοῦ Μ. Bréal, μ' ἓνα Βάνιτσεκ, **Ἐτυ-
μολογικὸ ἑλληνο-λατινικὸ Λεξικόν**, ἢ ἓναν τόμο

της Ἑλληνικῆς Πατρολογίας τοῦ Μίγνε, καὶ μ' ἄλλα δύο τρία συγγράμματα τῆς ἴδιας σειρᾶς.

— «Κανέναν παραπεσμένον γλωσσολόγον ἢ εἰ-
ναι», συλλογίστηκα.

Ἐμοιαζε μάλιστα σὰ νὰ ἐργάζεται ἀκόμη, ἀφοῦ
στὸ γραφεῖο του ἔνα ὥραϊο μεγάλο βιβλίον ἔδειχνε,
ἐλάνοιχτο, τὰ χοντρά του ἑλληνικά ψηφιά, κόκκινα
καὶ μάδρα, ὅπως στὰ ἐκκλησιαστικά μας βιβλία.
Ἐτοιμαζόμουνε νὰ βεβαιωθῶ, μὰ στὴ στιγμή ἐκεί-
νη μπήκε μέσα ὁ κ. Κώσταρης.

Ἐίδα ἕναν ἄνθρωπον, μ' ἕνα μπῆτι γιγαντένιο, μὲ
πλάτες τετραγωνικὲς, μὲ μικροσκοπικὸ κεφαλάκι,
μὲ μάγουλα φουσκωμένα καὶ χοντρά. Φοροῦσε μα-
κριὰ σιδηρία ἴσια μὲ τὰ γόνατα, κασκέττα μὲ κε-
ραμίδι, σακκὶ ἀπὸ κατιφὲ γκριζο ἀραδιωτῶ. Τέτοια
φορεσιὰ, κανέναν ἄλλον δὲν τὴν εἶχε στὸ Φιλώτι.
Ἀλλήθεια ποῦ κι ὁ ἴδιος ξεχώριζε ἀπὸ τοὺς συχω-
ριανούς του.

Δὲν ὑπάρχει καθαρὸ λέξι στὶς ἐβρωπαϊκὲς
γλώσσες ποῦ νὰ μᾶς παρουσιάξῃ τὸ νόημα τοῦ
πάγκοιου σὲ μᾶς ὅρου ὁ **σπανός**. Ὁ σπανός εἶναι
ἐκεῖνος ποῦ ἀπὸ γεννησιμὸ του δὲν ἔχει μήτε γέ-
νεια μήτε μουστάκι. Γνωστὸ πόσο τὸ περγελοῦνε,
πόσο τὸ κοροιδέδουνε ἢ καὶ τὸ καταριοῦνται κάπο-
τες τὸ δύστυχο τὸ πρόσωπον, ἀκόμη κι ἀπὸ τὰ χρέ-
νια τὰ μεσαιωνικά. Τὰ δημοτικὰ μας παραμῦθια
μᾶς τὸ ἀποξογραφίζουνε μὲ μάδρες θεωρίες. Ἐἶναι
ὄντο κακό, ζουλιάρικο, ἄπιστο, κατώτερο, παρακα-
τιανό, ποῦ γιὰ νὰ βγάλῃ τᾶχι του, πάει καὶ σοφί-
ζεται: χίλια τερτίπια, μὲ σκληρὴ τὴν καρδιά του
καὶ νου ποταπό.

Ἦρῃπει νὰ τὸ μολογήσουμε πῶς ἀπὸ τὰ γνωρί-
σματα τοῦ σπανοῦ ποῦ ἀραδιάζουμε, κανένα δὲν
ταίριαζε στὸν ἀγαθὸ μου τὸν κ. Κώσταρη. Τὸν ἔ-
λεπες καὶ καμιά ὑπόψια δὲ τοῦ περνοῦσε, πῶς ἄ-
ξαφνα μπουρούσε τέτοιον ἄνθρωπον νὰ σὲ βλάψῃ;
πρόθυμος εἶσινε ξεναντίας νὰ τοῦ χαρίσῃ πάσα
ἐμπιστοσύνη. Ἦδειχνε τόνους ἡμερος, ἡσυχος, γλυ-
κός, καὶ στὸ πρόσωπό του, ποῦ τὸ ξερὸ κτρινούτσι-
κο πετσὶ του τὸ ἄδλα, ὠνανε βραθειῆς ζαρωματιῆς,
ξεδιάρκινες ἔφρολα δὲν ξέρω τί πίκρα κρυφὴ, τί ἀ-
πογοήτεψι, καὶ τί ξεθαρρέμῶ.

Ἄρχισε ἀμέσως τὴν κουβέντα μαζί μου μὲ κά-
τι ἐτυμολογίαις ὅπου πρὸσπαθοῦσε νὰ συγγενίσῃ
γλώσσες, ποῦ ποτὲ τους δὲν εἶχανε ἀναμταξῶ τους
καμιά συγγένεια. Μὰ γλήγορα παραίτησε τὸ θέμα
τῆς ἐτυμολογίας καὶ εἶπε μὲ κάποια βιάσι:

— «Ἐ! ἄς τᾶφήσουμε ἄφτά!»

Οἱ πέντε λεξοῦλες ποῦ βάζουμε δῶ, ξαναρχόν-
τανε ἀκατάπαυτα στὴν ἐμιλία του, ὡς εἶδος λάιτ-
μοτίβο παντοπινῶ. Τὶς πρόφερνε μὲ κάποιο στραβο-
μουτσούνιασμα κωμικῶ, μὲ μιὰ κούραση ποῦ ἔμοια-

ζε σὰ νὰ τὸν πλάκωνε, ὅτι ἄνοιγε τὸ στόμα, νὰ πῇ
τίποτις, λὲς καὶ τοῦ φέρνανε ἀγῆδια ἔλα τὰ πάντα.
Ἦζότσος, μοῦ δηγγήθηκε τὴ ζωὴ του καὶ δὲν εἶδα νὰ
τὸν τραντάξανε σπουδαῖες συφορές. Εἶχε κάμει παι-
δαγωγὸς σὲ μιὰ πλοῦσια οἰκογένεια, στὰ Παρίσια.
Μὰ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ τονὲ συνοριστοῦνε,
χωρὶς νὰ σεβαστοῦνε τίς συτήκειες, τοῦ δώσανε μιὰ
μέρα τὸ πασσαπόρτι του. Δὲν ἔμαθε ποτέ τὸν γιὰ
ποῦ λόγον. Ἦσως ἐπειδὴ κ' εἶτανε σπανός.

— «Ἐ! ἄς τᾶφήσουμε ἄφτά!»

Ἐπειτα μοῦ εἶπε πῶς ἔμεινε μιὰ χρονιά στὴ
Γερμανία, ὅπου ἀκολούθησε δημόσια μαθήματα στὸ
Πανεπιστήμιον, καταγινόμενος πρὸ πάντων στὰ γλωσ-
σολογικά. Γιὰ τοῦτο κίβλας, ἀπὸ θύμησιν τοῦ γλυ-
κοῦ ἀπόμακρου περασμένου καιροῦ, φύλαγε μὲ θρη-
σκεία τὰ δύο τρία βιβλία του ἐκεῖνα, στὸ παράθυρον:

— «Ἐ! ἄς τᾶφήσουμε ἄφτά!» ἔκλεισε καὶ πάλε
τὴν κουβέντα.

Δὲν μπόρεσε, λέει, νὰ καίσῃ στὰ Παρίσι ὅσο
ἦλ τὸ ποθοῦσε. Τότες εἶναι δᾶ, ὅταν καὶ καὶ ἀρχί-
ζε νὰ πηγαίνῃ στὸ Πανεπιστήμιον, ποῦ ἦ ἀχάριστη φα-
μίλια τὸν ἔδιωξε. Πρῶττασε ὡστόσο νὰ γνωρισθῇ μὲ
κάποιους σοφοὺς, κάποιους καθηγητάδες ποῦ μοῦ
ἀνέφερνε τὰ δνόματά τους.

— «Ἐ! ἄς τᾶφήσουμε ἄφτά!» πρῶστεσε πάλε.

Τὸ κάτω κάτω, εἶχα στὰ μάτια μου ἕνα δύ-
στυχο ἀνήμπορο σεκλειασμένον πλάσμα, ποῦ βέβαια
ἐπαθε, ποῦ πόφερε πολλὰ στὴ ζωὴ του, ποῦ τοῦ
πόνεσε ἡ καρδιά του, χωρὶς ἀκόμη, νὰ καταλάβῃ
καλὰ καλὰ γιὰ ποιά αἰτία. Ἦποψιαζόμουνε μονάχα
πῶς ὄνειρα χρυσὰ ἦλ μαγέψανε τὰ νιάτα του, πῶς
ἀπότυχε παντοῦ καὶ τὰ εἶδε ὅλα συντρίμμια, καὶ
πῶς τώρα πιά μὲ λύπη ἀποχαριετοῦσε τοὺς πό-
θους τοὺς παλιούς, καμιά παλιὰ του φιλοδοξία, Ἦ-
σως καὶ κάπου κρυμμένη, στὰ σπικὰ του, καμιάν
ἀγάπη ἐργασίας καὶ δόξας.

Γιὰ τὰ τέτοια, γιὰ τὰ βιογραφικά, γιὰ τὰ ἐπιθ-
ψυχὰ του, μωρόλογος δὲν εἶτανε ὁ κ. Κώσταρης.
Ἐπιανε τίς μωρολογίαις μονάχα βταν ἔκανε λόγον
γιὰ τὸν Ἀρχιμαντρίτη. Καὶ κάθε τόσο γιὰ τὸν Ἀρ-
χιμαντρίτη ὁ λόγος. Μοῦ δηγγήθηκε μὲ ζέση, μεγά-
λη πόσο ταράχτηκε, πόσο θαυμάστηκε τὴν ταλε-
φταῖα ἢ φαμελιά τους ὅλη ἀπὸ τὸν Ἦψιστο. Ἦδῶ
καὶ δεκοχτὼ μῆνες ἀκολούθησε τὸ φοβερὸ δυστύχη-
μα. Πέθανε ὁ ἀδερφός του. Ὁ Ἀρχιμαντρίτης. Γιὰ
τὸν Ἀρχιμαντρίτη μιλοῦσε μὲ τὸ βαρῆτερον σέβας,
μάλιστα μὲ κάποιο λυρισμῶ. Εἶτανε ὁ μικρότερος ἀ-
δερφός, εἶχε σπουδάσει πρῶτα θεολογικά στὴν Ἑλ-
λάδα, ἔπειτα περάτισε τίς σπουδῆς του στὴ Γερ-
μανία, ἔγινε παπάς, ἔγραψε καὶ διάφορα βιβλία.
ἕνα, λέει, ἀπὸ τὰ συγγράμματά του—Ἦσως, εἶπα μέ-
σα μου, τὸ μόνο!—Ἦσια Ἦσια βρισκότανε ἀνοιχτὸ ἀ-

πάνω στο ξύλινο γραφείο, με τις *Ὀμιλίες* του Ἀρχιμαντρίτη, επειδή Ἀρχιμαντρίτης ἀποβίωσε.

Σὰ νὰ μυρίστηκα πὼς ὁ κ. Κώσταρης πύτηδες ἴσως τᾶφρησε τὸ βιβλίο στὸ τραπέζακι, γιὰ νὰ τὸ δῶ ἀμέσως ὅτι ψάσω. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὸς δὲ στέρεθε ἢ πηγῆ κ' οἱ ἔπαινοι τοῦ μακαρίτη ὁλοένα βέγχανε, κατακυλιόσανε μάλιστα, σὰ θές, ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κ. Κώσταρη. Δὲν ἔπαθε νὰ μοῦ μιλήσῃ γιὰ τὸν ἅγιο τὸ βίο τοῦ Ἀρχιμαντρίτη, τὰ τόσα του προτερήματα, τὴν ἐπιστήμη του, τὸ τολάντο του, τὴν φήμη πὸς μὲ τοὺς γλυκοὺς του τρύποις, μὲ τὸν ὅσιο χαρακτήρα του οἰκοδόμησε σὰ χίρις πὸς δὲ χαλνᾷ. Περστικὴ φήμη δὲν εἶτανε ἢ δική του.

Ὁ κ. Κώσταρης μὰς ἔλεγε ἀκόμη πόσο τέτοιος πρόωρος θάνατος τοῦ θέρισε τὰ σπλάχνα. Μὰ πεινούσα φοβερά, εἶχα βιάσι, κιάλας νὰ πλαγιάσω λίγο ἔλαιψα τὸ λοιπὸ νὰ τοῦ πῶ καὶ γῶ.

—«Ἄς τᾶφῆσουμε ἀφτᾶ!»

Στὸ τέλος καθήσαμε στὸ τραπέζι. Καὶ πάλε ἢ κουδέντα γιὰ τὸν Ἀρχιμαντρίτη, μὲ παρακαλοῦσε ζηλαδῆ νὰ μὴν πειραχτῶ πὸς ἢ ἀδερφή του δὲν ἐρχότανε νὰ μὰς σερβίρῃ. Καθότανε ἀφτῆ μαζί του —σὲ ποιά τρύπα, συλλογίστηκα, τοῦ σπιτιοῦ;— μὰ ἐδῶ καὶ δεκοχτῶ μῆνες, ἀπὸ τὸν καθημὸ τῆς ζούσε παρατραδηγμένη, ἔρημη, μόνη· δὲν τῆ βλέπανε πούθεν καὶ θρηνοῦσε ἀπὸ τὸ πρῶτὸ στὸ βράδι.

Τὸ ἤξερα πὼς στὴν Ἑλλάδα ἢ θλίψη γιὰ τοὺς πελαμμένους εἶναι ἀπὸ τὰ συνήθεια τὰ πιὸ βίσιμιτα στὴν ψυχῆ τοῦ ἔθνους. Τὸ αἴστημα τὸ συνοικογενειακὸ ἔχει ἀκόμη δύναμη σημαντικὴ, ὥστε κὶ ὁ θάνατος κανενὸς ἔχει καὶ τόσο στενοῦ συγγενῆ, γίνεται ἀφορμὴ λύπης μεγάλης. Ἡ θλίψη βραστὰ καιρὸ καὶ μοιάζει σὰ δεσμὸς πὸς ὅτι κὶ ἂν πῆς δὲ χαλαρώνει. Ὁ θλιμμένος δὲ βγαίνει, ἐμποδίζει τοὺς δικούς του νὰ βγοῦνε, μόλις κουθεντιάζει, πὸς νὰ γελάσῃ; Ξεναντίας, ἄλλο χρέος τάχα δὲν ἔχει παρὰ νὰ κλαίῃ ἕλην μέρα. Τὸν ἀκούς βαθιὰ νάναστενάζει καὶ στὸ τραπέζι, ἔταν πίνει τὸ κρασί του ἢ ὅταν τρώει ὥσπου νὰ μπουχίσῃ, μὲ κάθε βουκιὰ πὸς χώνει στὸ στόμα του. Τὸ χαμόγελο περνᾷ σὲ τέτοια περίστασι, γιὰ σημάδι κακῆς ἀναθροφῆς. Βέβαια πὼς τόσο, θλίψη σὲ συγκινεῖ ὥστὸς μὸς φαίνεται κάπως ὑπερβολικὴ καὶ φοβεροὶ μὴπως δείχνει κάποιαν ἀντίληψη σὰν παιδιάτικη, σὰν ὕλικὴ μάλιστα τοῦ πόνου. Ἐμένα μὸς ἐρχότανε καὶ σὰν παρὰξένος, σὰν ἀπίστευτο πὸς νὰ θλίβεται τόσο καὶ τόσο ἢ ἀδερφή τοῦ κ. Κώσταρη.

Ἐνομά τῆς, κ. Ζαδῆ. Χήρα ἐδῶ καὶ κάμποσα χρονάκια. Τὴν ἀθριανή, ἔμαθα πὼς καθότανε τόντις στὸ ἴδιο σπίτι, σ' ἓνα καμαράκι δίπλα, σ' ἓνα

μαγαζὶ πὸς τῶκαμε κρασάδικο καὶ πὸς ἀκουμπούσε στὸ μεσιανὸ τὸν ξυλένιο ξώτοιχο τῆς μεγάλης σάλας. Ἀπὸ τὸ πρῶτὸ κιάλας τὴν εἶδα, επειδὴ μὰς σερβίρισε τὸ πρόγεμα. Γιατί τότες νὰ μοῦ προσαιστοῦνε τὴ θλίψη, τὴν ἀπομόνωσή τῆς κὶ ἄλλα τέτοια; Ἐποθέτω γιὰ νὰ καταλάβω ἀμέσως τί ἀσύνκριτο δυστύχημα πὸς στάθηκε ὁ θάνατος τοῦ Ἀρχιμαντρίτη κ' ἔτσι νάκούσω πάλε γιὰ τὸ μακαρίτη. Μιὰ καὶ ἄκουσα, μιὰ καὶ κατάλαβα. Ξαναδύγηκε ἢ κερά στὴ μέση. Ξένος, μουσαφίρης· ἔ! νὰ μὴν τὸν περιποιήθῃς; Μαθροφορεμένη ἐννοεῖται ἀπὸ πάνω ἴσια μὲ κάτω ἢ γυναίκα· στὸ κεφάλι τῆς ἓνα σαλάκι, μάρσο καὶ τούτο, πὸς τῆς ἔπιανε σφιχτὰ σφιχτὰ τὸ πρόσωπό τῆς γύρω γύρω σὰν κάπα φιορεντινικῆ. Ἀπὸ τὴν κάπα μέσα πετιότανε λὲς μιὰ μύτη σουδλερῆ βελόνι, πὸς ἀπὸ τὰ φρύδια τῆς ἀκόμη, ἔπαιρνε ὄρομο κὶ ἄρχιζε νὰ σηκώνεται πρὸς τὰ πάνω· δυὸ μάτια μάρσο, σὰ διπλὰ τρηθέλια, τρυπούσανε τὰ βλέφαρά τῆς καὶ σπιθοβολοῦσανε ἔλοένα. Μικρὴ, κοντὴ, λιγνούτσικη. Περπατοῦσε μὲ βήματα λιγοστὰ λιγοστὰ καὶ γλήγορα. Ζαδῆ διόλου. Μάλιστα μὲ ὄλη τῆς τὴ θλίψη, ἀδύνατο νὰ μὴν παρατηρήσῃς κάποιον ἔξυπνο, μαργιόλοικο ὕφος σὰν περχυμένο στὸ πετσί τῆς τὸ περγαμνί.

Ἐννοεῖται πὼς ἀμέσως μὸς ἔκαμε λόγο γιὰ τὸν Ἀρχιμαντρίτη. Καταντοῦσε πιὰ παλιὸς γνώριμὸς μου ὁ μακαρίτης. Μοιρολογοῦσε, θρηνολογοῦσε ἢ κ. Ζαδῆ. Κάτι χερονομίες, κάτι κινήματα τῆς ἀπελπισίας, κάτι κλάματα καὶ κάτι ἀναστεναγμοί, πὸς δὲν ξέρω πὼς μὸς φαίνόντανε ἔλα τους σὰν παρὰξένα, λιγάκι καὶ σὰν ψέφτικα. Ὁ κ. Κώσταρης τῆς βραστοῦσε συντροφιά στὴ θλίψη καὶ στὰ κλάματα.

Ἡ θλίψη τους ἀφτῆ ἀλλάξε ἀξάρνα μιὰ ὄρα πὸς ὕστερα, καὶ στὴ θέση τῆς εἶδα μιὰ ἐνέργεια, μιὰ δραστηριότητα πὸς δὲν τις πρόσμενα μήτε ἀπὸ μέρος τῆς κ. Ζαδῆ μήτε ἀπὸ μέρος τοῦ κ. Κώσταρη. Σωστή ἀντίθεση. Καὶ τόντις πήγαμε ἔλοι μὰς στὸν τρύγο, καὶ κεῖ πιὰ ὁ καθέννας τους στὴ δουλειά του. Ἀλήθειαι καὶ γῶι στὴ δική μου, επειδὴ μὸς ἔδινε ἀφορμὴ ἐξάρετη νὰ μιλήσω μὲ τοὺς χωριανούς, νὰ μάθω καὶ τὰ φιλότικα. Ἡ Ἄξιτᾶ εἶναι ἀπὸ τὰ νησιὰ τὰ πλουσιώτερα, τὰ περιεργότερα γιὰ γλωσσολογικὴ ἔρευνα. Δὲ μελετήθηκε ὅμως ὡς τὰ τώρα, μολονότις κάθε χωριὸ τῆς θέλει καὶ ἀξίζει μελέτη χωριστή. Τσίτωνα τᾶφτιὰ μου κὶ ἄκουγα κάμποσα, ἢ πὸς μὸς τὰ λέγανε μένα ἢ πὸς τὰ λέγανε ἀναμεταξύ τους καὶ γῶ ἔπαιρνα μιὰ λέξη κάπου κάπου. Ἐρχεσαι μὸς κάνει ἓνας νὰ πορπατῆρε νὰ ερῆξῃς (νὰ περπατῆς, νὰ γυριζῆς)—κᾶου κᾶου, ἀρημ' ἀρημε (κάθου κάθου, ἀφησ' ἀφησμε)—μπη-

κε δ ἥλιος μέσα στο σπίτι—τάξαέρφου τάνε (εἶ-
τανε), δο (ἔλο)—οἱ πατέρες δυὸ δεκάρες — οἱ
χρόνοι σαρ νὰ εἶναι πολλοί — ἤρθε γκαένας
(ἦρθεν κανένας), — τὸ παιδάποκει (τὸ παιδί ἀπὸ
κεῖ)—τό φεγγάρι δὲ γκίξει (—gárgi καὶ guizi) τὸ
θεὸ (Ἰηλαδὴ τὸν οὐρανὸ, ἀφοῦ ὁ θεὸς εἶναι ἀποπά-
νω μας· τὸ ἴδιο λοιπὸν κι ὁ οὐρανός)· εἶναι ἀπὸ
κάτω. Καὶ χίλια πιὸ νόστιμα μοῦ εἶπανε ἀκόμη,
ποῦ τὰ ξεσήκωνα στὸ σημειωμάτι μου. Τὰ μιά-
ζωνα κιόλας μὲ χαρά, ἔχι μονάχα γιὰ τὴν ἐπιστη-
μονική τους τὴν ἀξία, μὰ γιὰ νὰ τὰ καμαρώσουνε
οἱ δασκάλαι μας, ποῦ ὁλόένα μὰς κατηγοροῦνε ποῦ
γράφουμε τὰ χωριάτικα, ἐνῶ δὲ φαίνεται πρῶτοι
ἀφτοὶ νὰ τὰ ξέρουνε, γιὰτὶ βέβαια κανένας τους δὲ
φαντάστηκε πὸς σὲ καμιὰ χωριάτικη ντοπιολαλιὰ
λένε χιλιάε λεφτά, γιὰ νὰ ποῦνε χιλιάδες, κόσμος
γιὰ νὰ ποῦνε κόσμος, κι ἀπειρα τέτοια, πιὸ ἀπί-
στεφτα μάλιστα, ποῦ σὴναξα τότες σὲ κάμποσα χω-
ριουδάκια τῆς Ἀζιάς.

Στὸ Φιλώτι —ποῦ ἦ ντόπια προφορά του εἶναι
Φιώτι—στὸν τρίγο ἐκεῖ κάτω, μὲ βοήθησε πολὺ ὁ
καχημένος ὁ παπάς, ποῦ βρισκότανε κι ἀφτός μαζί
μας, μὲ τὰ σιτάλια του, μὲ τὸ ῥάσο του τὸ ἀνα-
σηκωμένο ἴσια μὲ τὴν ποδιά. Ἔδαζε τοὺς τρυγη-
τάδες, ποῦ τραδιόντανε λιγάκι λιγάκι μπροστὰ στὸν
ξένο τὸν Ἑβρωπαῖο καὶ σκιαζόντανε, νὰ κουνεντιά-
ζουμε ξέθαβρα μαζί μου. Ὁ παπάς, ἔπου κι ἂν εἶ-
ναι, στὸ χωριὸ του ἔχει κάποια ὑπόληψη· ὅταν ἔ-
χει καὶ κάποια μάλιστα, τότες ἔχει καὶ πέραση με-
γαλύτερη. Καλὸς, ἀπλὸς ἄθρωπος ὁ δικός μου, μὲ
λίγα γράμματα καὶ μὲ λαμπρὴ θέληση, ἐπειδὴ ἐν-
νοεῖται πὸς ἦ κ. Ζαβή, μὲ τὴν Ἠλίψη τῆς, δὲν μπο-
ροῦσε νὰ φροντίσῃ γιὰ τίς γλωσσολογικὲς μου μι-
κροδουλειές. Θάτανε ἁμαρτία, θάτανε σὰ νάποζε-
χνόσε μιὰ στιγμούλα τὸν Ἀρχιμαντρίτη. Κι ὁ θεὸς
νὰ φυλάξῃ! Ὡστόσο, μ' ἔλη τὴ Ἠλίψη τῆς, πη-
γαινοερχότανε, γύριζε, στριφογύριζε, μὲ μιὰ σπάνια
γληγορόδα, ἔκοβε σταφύλια, ἔβγαζε πάλαι ἀναστε-
ναγμούς, ἔστρωνε τὰ σταφύλια κατὰ γῆς, φιθυρί-
ζανε τὰ χεῖλια τῆς ἕνα παράπονο, ἔτρωγε πεντέξη
ῥῶγες, ταιμπούσε ἀπὸ δῶ, ταιμπούσε ἀπὸ κεῖ, καὶ
ξανάρχιζε τοὺς ἀναστεναγμούς. Κάθε ἀναστεναγ-
μός, κάθε παράπονο εἶχε τὴ σημασία του, καὶ σοῦ
ἔλεγε.—«Νὰ μὴν ξεχνοῦμε!» Ὁ Ἀρχιμαντρίτης πέ-
θανε.»

Τόντις ἔτσι τὸ καταλάβαινε τριγύρω τῆς ἦ πα-
ρέα. Χρέος τῆς ἀδερφῆς, ἀδιάκοπα νάναστενάξῃ.
Ἀφοῦ ἀναστενάζε μιά, ξανάρχιζε σὰν τὸ σβοῦρο τὸ
χορὸ τῆς. Τέτοια τὴν εἶδα καὶ τὸ βράδι στὸ κρα-
σάδικὸ τῆς, παντοκίνητη, παντοσθουρούσα καὶ
θλιμμένη. Σὰν τοῦ φλάουτου τὸ σφύριγμα, ἦ φωνή·

τῆς. Ἄλλη φωνὴ στάμπελια δὲν ἀκούγες. Ὁ παπάς
τῆς ἔδειχνε μεγάλο σέβας. Ὁ κ. Κώσταρης τὴν
κοίταζε μὲ λύπη βαθεῖα, σὰν ἄθρωπος ὅμοιος ποῦ ἦ
λύπη του δὲ συγκρίνεται μὲ καμιάνε. Πολὺ δὲ δού-
λεθε, πολὺ δὲ λαλοῦσε. Μὲ τὰθεόφοβα ἐκεῖνα τὰ
σιτάλια, μ' ἕνα καμτσάκι στὸ χέρι, ποῦ δὲν μπο-
ροῦσε, μὰ τὸ νὰί, νὰ τὸ πάρῃ ὁ νός μου σὲ τί τοῦ
χρησίμεθε, ὁ κ. Κώσταρης ἔμοιαζε ἀναμεταξὺ μας
σὰν κάποιο ἀνώτερο πλάσμα καὶ τὰψηλὸ του τὸ
μπόι σοῦ ἔκανε μερμύγκια δλόγυρά μας τοὺς τρυ-
γητάδες. Κάποτες ἀνοῖγε τὸ στόμα· ἕνα λόγο γιὰ
τὰ ντόπια ποῦ σὴναξα, ἕνα λόγο γιὰ τὴ γλωσσολο-
γία τοῦ Βορρ κι ἀμέσως.

—«Ἐ! ἄς τὰψήσουμε ἀφτά!» ἔλεγε μὲ ἀμί-
μητη βαριεμάρα.

Τὰψήσαμε ἀφτά πρὸς τὸ μεσημέρι καὶ πήγαμε
κάτι νὰ πιοῦμε, νὰ δροσοποῦμε, στὴ διπλανὴ λο-
κάντα. Στὸ δρόμο, ἦ κουνέντα πάλαι γιὰ τὸν Ἀρχι-
μαντρίτη. Κόντεθα νὰ τονὲ μάλιω ἀπ' ἔξω. Καὶ τόν-
τις μοῦ εἶπε τί ῥόλο σημαντικὸ ἔπαιξε στὴ Ῥου-
σία, ἔπου ὁ κληρὸς ἀλάκαυρος ἀπόρησε μὲ τὴ μο-
ναδική του τὴ σοφία, ἔπου ἔξοχη στάθηκε ἡ θέση
του, ἔπου ἀλησμώνητο ἀφησε ὄνομα. Θεοφάνερο
πὸς ὁ κ. Κώσταρης τάρεζε τὸ ἴεμα τῆς ὀμιλίας καὶ
τὸ κεντοῦσε κάθε φορὰ μὲ χρώματα καινούργια.

Ὁ ξενοδόχος, ποῦ πήγαμε, εἶτανε χοντρός χον-
τρός ἄθρωπος, μὰ τὸ πάχος του σὰν ἡσυχο, ἡμερο,
εἰρηνικό. Φοροῦσε βράκι καὶ φέσι. Ὅταν ἦρθαμε,
τονὲ βρήκαμε καθισμένο μεγαλόπρεπα σ' ἕνα σκα-
μνί, ποῦ τὰ πόδια του τὰ κατάπινε, τὰκανε ἀφαντα
ἢ βράκι καὶ του. Κάμποσοι μουστερηδες στὴ σάλα.
Ἄλοι τους ἀποδηλώσανε τοῦ ξενοδόχου κάποιο σέ-
βας ἰδιαίτερο. Ἀπὸ μέρος του, ποῦ νὰ πῆς, καμιὰ
ἰδιαίτερη περιποίηση γι' ἀφτούς, καμιὰ δούλεψη,
καμιὰ προσπάθεια νὰ τοὺς πάρῃ τὸν παρά τους.
Θέλανε τίποτις. Καλά. Δὲ θέλανε. Ἀκόμη καλῆτε-
ρα. Ἐκείνος, καταδεχτικά, τοὺς ἔκανε τὴν τιμὴ νὰ
τοὺς σερβίρῃ· ἔτσι τὸ ἐννοοῦσανε καὶ τοῦ λόγου τους.
Μὰς χαιρέτησε μὲ ἀξιοπρέπεια μεγάλη, ἐμένα μὲ
καλωσόρισε μ' ἕνα ὕψος ἐθγενικὸ ποῦ λὲς κ' ἐρχό-
τανε ἀπὸ κάπου ἀπάνω ἴσια μὲ μένα, στὰ κάτω Βα-
σιλιάς.

Ἄδερφός τοῦ κ. Κώσταρη ὁ ξενοδόχος· λοιπὸν
ἀδερφός καὶ τοῦ Ἀρχιμαντρίτη! Ὁ Κώσταρης ὁ
ξενοδόχος ἀπόδειχνε στὴν ἄγια μνήμη τοῦ πελαμ-
μένου τὴν ἴδια τιμὴ ποῦ τοῦ ἀποδίδανε κ' οἱ δυὸ
ἄλλοι, μὰ μ' ἕνα κύρος ἐπιβλητικὸ ποῦ δὲν τὸ εἶ-
χανε μήτε ὁ Κώσταρης ὁ γλωσσολόγος μήτε δὲ ἦ
κ. Ζαβή. Σοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ μακαριότη μ' ἕναν τρό-
πο τέτοιο, ποῦ ἀναγκαζόσουνε νὰ σκύψῃς τὸ κεφάλι
μπροστὰ στὸ μεγάλο τὸν ἄλλοπο—ἀκόμη λιγά-

κι και μπροστά στον ξενόδοχο, τον αδερφό του μεγάλου ανθρώπου. Οι μουστερήδες τον ακούγανε με θρησκεία και θεοφάνερο πώς τους έστρεψε ή κουθέντα, γιατί έμιαζε σά να θέλανε πάντα νακούσουνε και περσότερα. Βέβαια! Το καμάρι του Φιλωπιού, ο Αρχιμαντρίτης. Τά ιστορικά του καταντούσανε σάν πράμα δικό τους, σάν περιουσία τους.

Τό σπουδαιότερο ιστορικό της ζωής του Αρχιμαντρίτη, τού ξενόδοχου τού Κώσταρη τó χρωστώ πού τ'εμαθα. Ο Αρχιμαντρίτης αξιόθιχε μιá μέρα νάχη, με τον Αφτοκράτορα της Ρουσίας, με τον Τζάρο, μιá μακρινή έμιλία, και τού έδωσε τού Αφτοκράτορα μιάν αλησιμόνητη εντύπωση. Διαλαλήθηκε από τó σέ όλη τή Ρουσία. Όρκο μή μου γυρέδετε να σάς βάλω πώς είναι αληθινό και μαρτυρημένο. Μά οι αγαθοί κάτοικοι τού Φιλωπιού τόσο τó παθούσανε να είναι αλήθεια, πού τόντις δέν μπορεί παρά ναχινε ή περιήμητη έμιλία. Τί παράξενο κιδάας, με τόννομα πού είχε τότες ο Αρχιμαντρίτης :

* * *

"Έτσι πιá κατάλαβα. Ένας μύθος, ένα παραμύθι δημοτικό άρχιζε να μορφώνεται λίγο λίγο με τού Αρχιμαντρίτη τó βίο, κ' έχει κάτι συγκινητικό μιá τέτοια προσπάθεια, έπειδή, να μην τó κρύβουμε, πά συντελούσανε στο μύθο και τά λόγια των αδερφώνε. Εβλώ με τούς καλούς μας Φιλωπιανούς κ' έχω άδικο. Τού κάκου! Ρομιάς δέν υπάρχει πού να μη διψά λίγη δόξα, πού να μη θέλη νάχη τó μερτικό του κι από τή δόξα της φυλής του. Κανένας Κώσταρη, από κανέναν πού είχα γνωρίσει στο χωριό τους, δέν τάξιόθηκε ναπολάψη δόξα δική του. Ο πού δυστυχισμένος απ' έλους, έ πού αξιολύπητος χωρίς άλλο, στάθηκε ο Κώσταρης ο γλωσσολόγος, πού είδε ποιός ξέρει πόσες έλπίδες του να τόν αποχαιρετούνε μιá μιá. Έτσι τó λοιπόν αποξημιώθηκε έ άθρωπος, και δόξα του πού έκαμε τόν Αρχιμαντρίτη.

Δεφτέρα, τριάντα μιá τού "Αη Δημήτρη - Κεριακή" έξη τού Σποριά, 1910.

ΦΥΓΑΡΗΣ

Κανένας πού διαλαλεί τήν Αλήθεια κινδυνεύει κάποτε να μείνει έλομόναχος, μά σθαίνει τις περισσότερες φορές όλοι ή τουλάχιστο οι περισσότεροι ναχουν τις ίδιες σκέψεις και τά ίδια αιστήματα, με τή διαφορά μόνο πώς δέν τά εκφράζουνε. Κ' έτσι ό,τι χτες φανέρωνε τή γνώμη ενός μοναχά ανθρώπου γίνεται ύστερα από λίγο ή γνώμη των πού πολλών. Η συνείδηση ενός μοναχά ανθρώπου είναι ικανή να ξυπνήσει και να εξαγνήσει τή συνείδηση άλλου καιρού λαού.

ΤΟΛΣΤΟΗΣ

" Η ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ "

Μά στον έπικό ποιητή πού φιλοσοφεί, δέ στέκεται παρακάτω κι έ λυρικός ποιητής πού ζουγραφίζει. Ο στίχος τού Παλαμά αλαφροσέρνεται σάν πινέλο γιομάτο χρώμα και ψυχή για να δώσει τήν εικόνα πού λαχταρεί. Και στα βαθιά της ειδύλλιας τρέμει τó αιστήμα και ή φλόγα πού κούνησαν τó χέρι. Αιστήμα ζωντανής αγάπης και φλόγα έρημς ενέργειας.

Μά τέτοιους στίχους ζουγραφίζεται έ Βουργαροφάγος Βασιλιάς :

Νά! στο ξερβί σου τó σπαθί και στο βερί σου ή λόγχη
και φέγγει στο κεφάλι σου κ' ή αχιτιωτή κορόνα
και κάνουν ίερατική τήν όψη σου τά γένεια
τσάπρα, στεφάνι της. Μεστό, πλατύ και τó κορμί σου,
τό στέρνο σου τετράπλατο, κ' είναι γοργή ή ματιά σου,
σάν άστραπέπετρα και πού γοργό τó θέλημά σου.
Τό σιδεροπικιάμισο χρυσόπλεχτο, ρομπίνι
και τó θηλυκωτάρι σου, και έ λόγος σου ρομπίνι
και αίδερο και ή γνώμη σου, κι όθε διαβής, άστράφται
σά μάλαμα και ή θρόμος σου, πύργοι σάν άστρου κ' οι όμοι
και ο σάκκος ός τά γόνατα ριχτός βυσσινεφέρνει,
και τά καμπάγια κόκκινα στα πόδια σου, και λάμπαι
από τά πόδια ός τήν κορφή, και σέρονται μπροστά σου
κ' οι άποκριάροι των ένων πού τάχεις γονατίσει.

(σελ. 31)

Κι άλλού μας δίνεται με τέτοιο τρόπο ή εικόνα τού Αθηνιώτικου αρχαίου Ναού πού άλλαξεοπίστησε με τόν καιρό κ' έγινε της Παναγιάς εκκλησιά.

Κλεισμένη ή θύρα πού έχυνε ποτάμι σέ όλα μέσα τόν ήλιο της ανατολής. Τώρα οι φεγγίτες, τρόπες, κλειστές κι αυτές με τά πυκνά-καφάσια, φοδισμένα λές πώς τάφινονε τó φως τó ήμερινό, σάν έβνο. χλωμό, υπερούσιο, μυστικό, να φτανή, ός έκει μέσα. Τά κατηχούμενα από δών τó γυναικίτι άπάνου με τή σκεπή τήν κέδρινη και τήν κυπαρισσένια. Τά θωρικά γυμνή έμορφή: άκαμρωτά φορτώνουσανταχτερά φορέματα. Πολίτικα στολίδια τά κίονια άπάνου τ' άττικά. Τό θελωτό κιδούρι: σκέπη της Αγίας Τράπεζας. Ο πρόναος "Άγιο βήμα, και βαπτιστήρι ο πέτρινος βωμός πού τόν πλουμίζου" καρποί, στεφάνια, βούκρανα, λουλούδια, άμπελοκλάδια.

(σελ. 123)

Κι ακόμα να πώς μέσ' στο ναό παρασταίνεται ή Παναγιά :

Έβνε ή Παλλάδα σου διωγμένη από μιá θέσπιν' άλλη μοναχική, ξαρμάτωτη, και άπάνου έδώ άρασιμένη μακριάθε, ανεγγιχτη, άχαρη, και σάν πνιμένη μέσα

* Η αρχή του στο παρασμένο φύλλο.